
РОЗДІЛ II

НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

2.1. Соціальна держава в епоху інформаційного суспільства

Як вже підкреслювалось, сучасна Україна здійснює перехід від ідеологічного контролю ідей і комунікацій до поєднання свободи слова та інформаційних олігополій, від індустріальної епохи до інформаційного століття. Цей останній перехід є фактично перехід вирішальний, перехід, в який залучені всі країни.

Кожна держава, що на сьогоднішній день має розвинуту й стабільну економіку, здатна не лише декларувати, а й проводити ефективну соціальну політику за умови неухильного дотримання прав людини, визначається як "держава соціальна". Соціальну державу розглядають як правову, діяльність якої орієнтовано на людину, забезпечення її добробуту, безпеки та розвитку.

Особливого значення соціальна держава набуває в інформаційному суспільстві, адже як зазначено в державному документі "Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки", одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати

інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя [1].

Зазначимо, що поняття “соціальної держави” виникло в середині ХХ століття для визначення держави сучасного демократичного типу. Зрозуміло, що будь-яка держава в буквальному розумінні є соціальна, оскільки складається на базі суспільства (лат. *socialis* - суспільний) і це поняття сформоване для того, щоб підкреслити, що держава має розвинути й стабільну економіку, а тому здатна не лише декларувати, а й проводити ефективну соціальну політику. Крім того, необхідною та вирішальною ознакою віднесення держави до категорії соціальної є пріоритет прав людини, оскільки забезпечення її фізіологічних потреб без надання громадянських прав та політичних свобод, як показує історія тоталітарних держав, дуже швидко може перетворити людину з розумної суспільної істоти на тварину [2].

Таким чином, соціальну державу розглядають, перш за все, як правову, діяльність якої орієнтовано на людину, забезпечення її добробуту, безпеки та розвитку. Соціальна функція державних та суспільних інститутів не обмежується відтепер лише турботами про соціально вразливі верстви населення, а спрямовується на все суспільство та практично усі суспільні потреби та вимоги людини. Соціальна політика в сучасному інформаційному суспільстві охоплює усі сфери суспільного життя, першорядного значення набуває економічна та інші галузі діяльності як уряду так і державних органів, що мають підпорядковуватися соціальним цілям, а не навпаки.

Отже, соціальна політика тісно пов'язана з економічною політикою. Їх важко розділити в комплексі громадського регулювання, хоча вони і розрізняються по конкретних цілях, завданнях, об'єктах, методах, засобах, інститутах. Економічна політика націлена на регулювання матеріально-виробничих стосунків громадського розвитку, рішення господарських завдань. Її результати роблять активний вплив на стан

політичній, культурно-духовній і соціальній сфер життєдіяльності суспільства.

Соціальна політика регулює соціальні процеси, вирішує завдання підвищення добробуту людини, забезпечення належного рівня і якості життя. Її результати також позначаються на усіх сторонах життя. Вони обоє є самостійними, рівноцінними напрямками громадського регулювання. Але їх самостійність відносна, оскільки вони знаходяться в складних взаємозалежних стосунках. Будь-яка соціальна програма вимагає економічного обґрунтування, і величина соціальних витрат залежить від економічного стану суспільства. З іншого боку, перевищення економічних можливостей реалізації соціальних заходів, зневага економічною доцільністю при перерозподілі доходів можуть нанести шкоди економіці, підірвати матеріальні основи соціального прогресу, привести до прискорення інфляції і загострення економічних проблем країни.

Держава є суб'єктом соціальної політики, яка є діяльністю, спрямованою на управління соціальним розвитком суспільства, забезпеченням задоволення матеріальних і духовних потреб його членів і регулюванням процесів соціальної диференціації суспільства. Проте очевидно, що, незважаючи на певний зв'язок, задоволення соціальних потреб і регуляція громадських стосунків відносяться до різних функціональних систем держави. При усій умовності розділення економічних, політичних і соціальних сфер, власне до соціальної сфери відносяться тільки соціальні функції держави, тоді як регуляція суспільних стосунків є політична діяльність, спрямована на рішення політичних завдань влади.

Існування в суспільстві потреб в досягненні соціальних цілей і їх опосередковане задоволення в результаті діяльності держави в економічній і політичній областях ще не говорять про наявність цілеспрямованої соціальної політики держави. Власне соціальна політика як цілеспрямована діяльність по досягненню соціальних цілей проводиться державою тільки з появою у нього соціальних функцій, тільки тоді, коли держава бере на себе пряму відповідальність і зобов'язання задоволення соціальних потреб громадян. У конкретному розумінні соціальної політики як

цілеспрямованій діяльності держави по реалізації соціальних функцій необхідно констатувати, що соціальна політика держави з'являється тільки з виникненням у нього специфічних соціальних функцій. Прив'язка соціальної політики до соціальних функцій держави дозволяє припустити, що розвиток структури соціальних функцій держави є основою структуризації його соціальної політики. З еволюцією держави від його простих форм до найбільш складних відбувається відповідна трансформація соціальної політики і її структурних елементів.

Також, соціальна політика нерозривно пов'язана з правовими гуманістичними цінностями – правами та свободами людини.

Формувати та реалізувати соціальну політику держави в повній мірі повинна соціальна держава, де на перше місце необхідно ставити не інтереси різних соціальних чи демографічних груп та їх узгодження, а людину, як основну складову будь-якої суспільної групи, а на меті діяльності держави та суспільних інститутів ставити задоволення її життєвих потреб за неодмінної умови дотримання громадянських прав і свобод людини.

На сьогоднішній день науковці виділяють як універсальні його характеристики, так і специфічні аспекти, аналіз яких розвиває наші уявлення про його природу.

Першою константною ознакою соціальної держави є *доступність соціальної підтримки держави для усіх членів*. Друга константа визначень соціальної держави фіксує *правову природу здійснення його соціальної політики* – право здійснювати контроль і регулювання соціальних процесів. Правова функція соціальної держави не зводиться тільки до регулювання соціальних процесів, а проявляється в наділі громадян соціальними правами і держави соціальною відповідальністю. Третьою константною ознакою виступає *наявність в соціальній державі бюджетних соціальних виплат*. Четвертою інваріантною ознакою соціальної держави можна вважати *наявність державних систем соціального захисту, соціального забезпечення і забезпечення зайнятості*. П'ята константа пов'язана з *визнанням за соціальною державою відповідальності за рівень добробуту своїх громадян*. Останнім часом,

---

також, в якості стійкої ознаки соціальної держави виділяють наявність в ньому інститутів цивільного суспільства.

І дійсно, у сучасному світі важко переоцінити роль громадянського суспільства в реалізації соціальних цілей. З іншого боку, історичний аналіз становлення соціальних держав не фіксує істотного значення цих інститутів в перші періоди їх становлення.

Звідси можна зробити висновок, що створення умов для розвитку громадянського суспільства можна вважати щостою константою соціальної держави, характерною для його відносно розвиненого стану.

Наведені вище визначення є набором первинних ознак соціальної держави – відповідальність держави за рівень особистого добробуту громадян, наявність правових основ соціальної регуляції, орієнтація єдиної соціальної політики на усіх членів суспільства, наявність бюджетних соціальних виплат і наявність державних систем соціального захисту і соціального забезпечення. Представляється, що ці ознаки є видовими, що дозволяють диференціювати соціальні держави від інших державних утворень у будь-яких умовах в динаміці розвитку і узагальнити його властивості.

Провідні вчені нашої держави – філософи, історики, педагоги, психологи, інші фахівці беруть активну участь у наукових дослідженнях вивчення соціальної держави. В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко, В. П. Бех, І. В. Козубовська, М. П. Лукашевич, І. І. Мигович, І. Д. Зверева, О. О. Яременко та інші науковці, праці яких відомі за межами України, зробили значний внесок у розвиток теоретичного обґрунтування соціальної держави в період трансформації соціально-економічного устрою держави. [3].

Грунтовний аналіз сучасних теорій суспільного розвитку здійснив Ф. Уебстер у праці "Теорії інформаційного суспільства" [4]. Він переосмислив найбільш відомі й авторитетні соціально-філософські, соціологічні, культурологічні теорії, автори яких хоч деякою мірою торкалися проблеми формування інформаційного суспільства та визначення змін в ньому.

Сучасний український філософ Л. Г. Дротянко порівнює соціально-філософські концепції, які характеризують сучасний етап суспільного розвитку, визначивши спільні та відмінні риси інформаційного суспільства й культури постмодернізму [5].

Кожна соціальна держава повинна проводити соціальну політику держави. Нормативною базою соціальної політики є Конституція країни, міжнародні угоди та конвенції, законодавчі акти, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів, накази або розпорядження галузевих міністерств, державних комітетів та органів місцевого самоврядування, якщо вони не суперечать законодавству країни.

Конституція країни, як правило, проголошує права громадян та обов'язки держави забезпечити та підтримати певні умови життя людей. Основний Закон України у ст. 3 підкреслює, що життя, права і свободи людини є вищої цінністю, і держава несе відповідальність перед громадянами своєї країни. Ціла низка статей проголошує соціально-економічні, політичні, культурно-духовні та особисті права і свободи людини.

Міжнародні угоди та конвенції також впливають на розробку та впровадження рішень у соціальній сфері. Так, наприклад, Декларація ООН (1948 р.) "Про основні права людини", яку Україна підписала, зобов'язує керівництво держави враховувати її вимоги в галузі економічних та соціальних прав. Верховна Рада України ратифікувала Римську конвенцію (1950 р.), яка також вимагає врахування соціальних прав людини. Але якщо конвенція не ратифікована законодавчим органом і не закріплена спеціальним законодавством, то держава не несе відповідальності за її впровадження на своїй території. Наприклад, у грудні 2000 р. українська делегація не підписала Римську конвенцію про заборону торгівлі жінками, хоча для України ця проблема є дуже гострою.

Законодавчі акти надають та гарантують у певному просторі спеціальні права. Наведемо деякі з них. Це Закони України "Про зайнятість населення" (1991); "Про пенсійне забезпечення" (1991); "Про основи соціального захисту інвалідів в Україні" (1991); "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" (1992); "Про внесення змін в Закон України "Про сприяння становленню і розвитку молоді в

Україні” (2000); “Про основні принципи соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні” (1993); “Про об’єднання громадян” (1992); “Про благодійність та благодійну діяльність” (1997); “Про охорону навколишнього середовища” (1991). Окрім того, протягом 1990-х рр. прийнято низку законів про державний бюджет України, в яких міститься спеціальний розділ, присвячений соціальній політиці, закони щодо соціального захисту державних службовців, працівників окремих галузей суспільного виробництва та сфери послуг.

2.2. Соціальна політика: стратегії, тенденції та перспективи

Поняття “соціальна політика” на сьогоднішній день ще не має усталеного академічного визначення. Різні дослідники в своїх означеннях виходять з різних поглядів на зміст та цілі того, що називають соціальною політикою. Наведемо відомі підходи до проблеми встановлення дефініції “соціальної політики”.

Перший підхід полягає в ототожненні соціального та суспільного, тому за цим підходом соціальна політика – це суспільні дії щодо вирішення загальносуспільних проблем для досягнення цілей всього суспільства. Зрозуміло, що при такому підході особисті проблеми людини, приміром, – втрата роботи, хвороба, похилий вік тощо, – залишаються на другому плані.

Другий підхід виходить з необхідності вирішення, перш за все, питань захисту соціально вразливих та потенційно небезпечних верств населення через систему державних допомог та добродійної діяльності. Такий підхід обмежує активність державних та громадських інститутів лише частиною суспільства.

Третій має на меті пом’якшення негативних наслідків індивідуальної та соціальної нерівності через систему перерозподільних заходів. В основу частіше за інше покладається податкова політика, спрямована на вирівнювання диференціації прибутків.

Четвертий - покладення в основу діяльності принципів соціальної справедливості та соціального партнерства як основних цінностей сучасного громадянського суспільства.

П'ятий - виходить з необхідності регулювання, перш за все, соціально-трудових відносин, тобто відносин праці та капіталу, найманих працівників та роботодавців, а всі інші соціальні заходи будуються на цій основі.

Як бачимо, кожен з цих підходів має раціональний початок, хоча й не позбавлений деяких, вказаних вище, обмежень. Соціальна політика розвинених держав тією чи іншою мірою використовує усі ці підходи.

Однак, незважаючи на численні наукові дослідження, державні документи та загалом важливість цього напрямку діяльності урядів та громадських інститутів усіх без виключення країн світу, навіть, з тоталітарними чи авторитарними формами правління, усі сходяться лише на тому, що це, взагалі кажучи, система заходів, направлених на підвищення суспільного добробуту, покращання якості життя населення й забезпечення соціально-політичної стабільності.

Що стосується самого поняття "соціальна політика" наведемо самі вживані з них.

Соціальна політика - один з найважливіших напрямів, складова частина внутрішньої політики держави. Вона покликана забезпечити розширене відтворення населення, гармонізацію громадських відношень, політичну стабільність, цивільну згоду і реалізується через державні рішення, соціальні заходи і програми. Саме вона забезпечує взаємодію усіх сфер життєдіяльності суспільства в рішенні соціальних проблем, проявляючи свої властивості: універсальності (всеосяжний характер дії соціальної політики на усі сторони соціального відтворення людей); включеності (можливість проникати в усі сфери життєдіяльності) і атрибутивності (здатність поєднуватися з будь-якими громадськими стосунками, громадськими феноменами і сферами).

Соціальна політика - система заходів, що проводяться урядом через місцеві і регіональні органи влади, спрямованих на поліпшення якості і рівня життя великих соціальних груп, що фінансуються із засобів держбюджету і відповідають або

ідеологічним установкам держави на даний момент, або ціннісним орієнтаціям суспільства на довготривалу перспективу.

Соціальна політика є складовою частиною загальної стратегії держави, що відноситься до соціальної сфери: цілеспрямована діяльність по виробленню і реалізації рішень, що безпосередньо стосуються людини, його становища в суспільстві; по наданню йому соціальних гарантій з урахуванням особливостей різних груп населення країни, що проводиться урядом, усіма гілками і органами влади, соціальна політика, що спирається на широку громадську підтримку, призначена акумулювати, фокусувати, відбивати обстановку в країні і ситуацію в суспільстві, потребу і мету соціального розвитку.

Соціальна політика – це діяльність держави та її інститутів, органів місцевого самоврядування, вітчизняних і зарубіжних підприємств, установ усіх форм власності, їх об'єднань і асоціацій, громадських і приватних фондів, громадських і релігійних організацій, громадян щодо розвитку й управління соціальною сферою, щодо збалансування розвитку суспільства, забезпечення стабільності державного правління, соціального захисту населення, створення сприятливих умов для існування індивідів і соціальних спільнот.

Соціальна політика – діяльність та принципи суспільства, які формують спосіб, за допомогою якого воно втручається і регулює відношення між індивідами, групами, громадами, соціальними інституціями. Ці принципи й дії є результатом звичаїв та цінностей суспільства і значною мірою визначають розподіл ресурсів та рівень добробуту його людей.

Соціальна політика держави – це певна орієнтація та система заходів, щодо оптимізації соціального розвитку суспільства, відношення між соціальними та іншими групами, створення тих чи інших умов для задоволення життєвих потреб їх представників.

Соціальна політика – це діяльність по управлінню соціальною сферою суспільства, покликана забезпечити життя та відтворення нових поколінь, створити передумови для стабільності й розвитку суспільної системи та достойного життя людей.

Соціальна політика – це сукупність ідеологічних уявлень суспільства і держави про цілі соціального розвитку та діяльність

по досягненню соціальних показників, що відповідають цим цілям.

Підсумовуючи все сказане вище, при визначенні поняття соціальної політики, на нашу думку, на перше місце необхідно ставити не інтереси різних соціальних чи демографічних груп та їх узгодження, а *людину*, як основну складову будь-якої суспільної групи, а на меті діяльності держави та суспільних інститутів ставити *задоволення її життєвих потреб за неодмінної умови дотримання громадянських прав і свобод людини*. Слід також чітко усвідомлювати, що метою соціальної політики є задоволення саме життєвих потреб або, іншими словами, природних прав людини, в той час як дотримання громадянських та політичних прав людини залишаються поза межами заходів власне соціальної політики, хоча при цьому вони є неодмінною та ключовою умовою діяльності сучасної соціальної держави.

У визначенні суб'єктів та об'єктів соціальної політики звернемося до визначення О. О. Яременка, який наголошує, що для характеристики соціальної політики як регулятора соціальної сфери суспільства необхідно розкрити її складові: суб'єкт, об'єкт, напрями їх взаємозв'язків, основні функції [6].

До *суб'єктів соціальної політики* суспільства відносяться державні установи, політичні партії, профспілки, громадські об'єднання. Відрізняють основні й похідні суб'єкти в залежності від рівня відповідальності за розробку та впровадження цілей соціальної політики. Слід відзначити слабку сформованість недержавних інституцій як суб'єктів соціальної політики.

Об'єктом соціальної політики є соціальна сфера суспільства, яка включає соціальну структуру, соціальні відносини, соціальні умови праці і життя, соціальні норми та соціальні служби [7, с. 29-36].

Центральне місце в соціальному регулюванні належить державі в особі його представницьких і виконавчих органів, діючих на федеральному, регіональному і місцевому рівнях. Вони формулюють загальну концепцію, визначають основні напрями соціальної політики, її стратегію, тактику, забезпечують законодавчу, правову основу, реалізують конкретні положення на місцях. Державна соціальна політика – це дії держави в соціальній сфері, переслідуючи певну мету, співвіднесено з

конкретно-історичними обставинами, підкріплену необхідними організаційними і пропагандистськими зусиллями, фінансовими ресурсами і розраховані на певні соціальні результати. Держава реалізує свої соціальні завдання в умовах, коли в демократичному (цивільному) суспільстві множинність ідеологій і суб'єктів породжує різноманітність цілей і множинність стратегій соціальної політики. При цьому держава у своїй соціальній політиці інтегрує цілі різних суб'єктів і прагне до підпорядкування їх діяльності своїм цілям, спрямованим на задоволення потреб більшості в соціальному прогресі.

В цій якості соціальна політика держави є узагальненою соціальною функцією, у рамках якої реалізуються окремі соціальні функції. Визначена державою структура соціальної політики складається з основних напрямів, що копіюють систему його соціальних функцій, і механізмів реалізації цих функцій, якими можуть виступати різні, і не лише державні, структури, норми і принципи. Наприклад, інститути і принципи трипартизми (тобто регулювання трудових і пов'язаних з ними економічних та політичних відносин на основі рівноправної взаємодії, співробітництва представників найманих працівників, працедавців та держави) і соціального партнерства, будучи важливими механізмами, через які реалізується цілий ряд соціальних функцій соціального захисту, згладжування соціальної нерівності, забезпечення зайнятості, надання соціальних послуг і підвищення добробуту, не відносяться до структурних елементів держави. Створені і функціонуючі як механізми соціальної політики, вони забезпечують рішення поставлених державою завдань. На цьому прикладі видно що соціальна політика є не лише узагальненою функцією держави, але і узагальненим механізмом його функціонування, реальним механізмом досягнення соціальних цілей.

Соціальна політика здійснюється державою не лише виходячи з певних принципів і соціальних цілей, але і відповідно до певних економічних, політичних і ситуативних умов та в реальності є результатом багатьох чинників. Соціальна політика динамічна, мінлива, схильна до кон'юнктури. Зовнішні умови реалізації соціальної політики можуть істотно змінювати її на тривалі періоди часу. Відповідних історичних прикладів можна

привести множину. Найяскравіший з них – це відмова більшості країн “Загального благоденствання” від проголошених принципів і цілей досягнення високого рівня добробуту для усіх в результаті невідповідності цього завдання економічними можливостями. Соціальна політика безпосередньо випробовує на собі вплив світу, що змінюється. Так, соціальна політика, будучи функціональною системою держави, постійно знаходиться в динаміці, змінюється услід за світом, що постійно міняється, і при цьому трансформує цілі, принципи і структурні елементи самої держави.

Останнім часом, ураховуючи проблеми, зумовлені трансформацією українського суспільства (ідеться про процес формування інформаційного суспільства), усе більш актуальною стає проблема соціокультурного розвитку особистості, особливо тієї, яка потребує соціальної допомоги. Починаючи з 1992 року й дотепер Верховною Радою України було створено цілу низку законів [8] щодо реалізації державної молодіжної політики, а точніше правові засади для здійснення широкомасштабної адресної соціальної допомоги.

Саме завдяки цим нормативним актам якісно й ефективно функціонує достатньо структурована мережа державних соціальних інституцій, які надають безоплатну соціальну допомогу, а саме: соціально-психологічні, юридичні, інформаційні, соціально-медичні, соціально-педагогічні послуги тощо.

Великого значення в рішенні соціальних проблем окремих категорій населення набувають соціальна діяльність, здійснювана у рамках підприємств, фірм; активність політичних, профспілкових і громадських об'єднань, благодійних і добровільних організацій. Вони реалізують соціальну політику в порівняно вузьких межах, що відповідають їх компетенції. Взаємодоповнення соціального державного регулювання реалізацією програм підприємств, фірм, інших інститутів громадянського суспільства підвищує ефективність соціальної політики, її цілеспрямованість, адресність, гнучкість. Таким чином, механізм соціальної політики з'являється як різноманітність суб'єктів, програм, їх фінансової основи, методів і

засобів реалізації при провідній ролі держави і державного соціального регулювання.

Метою соціальної політики є підвищення добробуту населення, забезпечення високого рівня і якості життя, що характеризуються наступними показниками: дохід як матеріальне джерело існування, зайнятість, здоров'я, житло, освіта, культура та екологія. Тому завданнями соціальної політики є:

- розподіл доходів, товарів, послуг, матеріальних і соціальних умов відтворення населення;
- обмеження масштабності абсолютної бідності і нерівності;
- забезпечення матеріальних джерел існування тим, хто з незалежних від них причин їх не має;
- надання медичних і освітніх послуг;
- розширення мережі і поліпшення якості транспортних послуг;
- оздоровлення довкілля.

Здійснення економічних реформ в Україні при відсутності обґрунтованої економічної політики та розвиненої ринкової інфраструктури за умов руйнації економічних зв'язків призвело до кризового соціального стану суспільства. Розпад фінансової системи і гіперінфляція в першій половині 90-х рр. ХХ ст., відродження "тіньової" економіки породили такі україн негативні наслідки у соціальній сфері:

- зниження рівня життя значної частини населення;
- значну частку прихованого безробіття;
- різку поляризацію населення за рівнем доходу;
- майже повну ліквідацію відповідності між результатами й оплатою праці між секторами економіки і сферами економічної діяльності;
- посилення неформальних суспільно нерегульованих методів вирішення економічних і соціальних питань, розвиток корупції;
- формування маргінальних груп населення, готових до суспільних деструктивних дій.

Нерозв'язання соціальних проблем викликає негативні соціальні явища, які стримують і деформують розвиток суспільства, унеможливають повноцінну участь громадян у всіх

сферах суспільного життя, що в свою чергу викликає ряд проблем соціальної політики в Україні:

- визначення шляху суттєвого підвищення вартості національної робочої сили;
- поєднання політики економічного зростання з активною і сильною соціальною політикою;
- підвищення платоспроможного попиту населення;
- посилення мотивації праці;
- зайнятість населення.

В сучасних умовах, а саме в інформаційному суспільстві як засвідчує практика, з кінця ХХ століття в країнах-учасниках ЄС сутністю соціальної політики повинен стати соціальний діалог, що остаточно створило умови для "форуму", на якому мають здійснюватися переговори в інтересах всіх його учасників. У наукових дослідженнях це визначалось як "складова частина загальносвітового процесу модернізації". В ході такої модернізації відбувається ускладнення й диференціація соціальної системи, що сприяє формуванню громадянського суспільства.

Обсяг і форми участі партнерів соціального діалогу дуже різні. Йдеться, тобто, про різноманітні форми регулярних контактів і узгоджень, в першу чергу – між роботодавцями і працівниками. В цьому випадку механізм регулювання ринку праці охоплює весь спектр економічних, юридичних, соціальних і психологічних чинників, що визначають функціонування ринку праці, які реалізуються через систему соціального діалогу.

В сучасному інформаційному, демократичному суспільстві, в країнах з соціально-орієнтованою ринковою економікою соціальний діалог будується на принципах трипартизму на національному і регіональному рівнях та на принципах біпартизму (форма соціального партнерства, де виступають два суб'єкти: роботодавці і працівники) на виробничому рівні. Так формується принципово новий тип соціально-трудових відносин та якісно новий принцип їх регулювання.

Наступною складовою, яка надає значимості всій формі процесу соціального діалогу, є безпосереднє проведення переговорів. В результаті, з точки зору інституціональної перспективи, соціальний діалог є практично цілісністю політичних і правових форм ведення колективних переговорів

між суб'єктами, які репрезентують роботодавців і найманих працівників.

Діяльність держави у соціальній сфері майже виключно в формі соціального захисту, про що йшлося вище, її відкрив від інших складових соціально-економічної політики, і навпаки, здійснення економічної політики без урахування потреб соціального розвитку, як це відбувалося в Україні, закономірно призводять до руйнування як економіки, так і соціальної сфери.

Поза сумнівом і те, що кінцевий результат державної соціальної політики досягається завдяки діяльності не лише держави і його інститутів, але і інших суб'єктів, що здійснюють власну соціальну політику, в тій чи іншій мірі співпадаючу з державною у рамках існуючого правового поля.

При цьому важливо відмітити, що у ряді суб'єктів соціальної політики ключова роль належить саме державі, оскільки інші приватні суб'єкти державної соціальної політики виступають як інститути досягнення поставлених державою цілей і функціонують у рамках заданих державою. Іншими словами, держава для досягнення своїх цілей діє через багатьох суб'єктів різних видів діяльності, які можуть вважатися суб'єктами державної соціальної політики тільки в тій мірі, в якій вони забезпечують поставлені державою соціальні цілі. Уся інша їх активність, навіть якщо вона має соціальний ефект, не може вважатися державною цілеспрямованою соціальною політикою. Тобто кінець кінцем суб'єктами соціальної політики держави є сама держава як форма організації влади, його інститути і громадські структури, чия діяльність в соціальній сфері визначається державними цілями.

У демократичній державі соціальні цілі формуються виходячи з інтересів інститутів громадянського суспільства, і державна соціальна політика є узагальнений вектор інтересів різних соціальних груп.

У нових умовах інформаційного суспільства, що стосуються сфери зайнятості працівників, ролі інформації й інтелекту, психології особистості, значення соціальної політики помітно посилюється [9]. На перше місце необхідно ставити не інтереси різних соціальних чи демографічних груп та їх узгодження, а людину, як основну складову будь-якої суспільної групи, а на

меті діяльності держави та суспільних інститутів ставити задоволення її життєвих потреб за неодмінної умови дотримання громадянських прав і свобод людини.

Порівняльний аналіз ефективності соціальної політики розвинутих ринкових країн, колишніх соціалістичних країн, в тому числі України, показує, що соціальні проблеми потребують постійної уваги, і якогось універсального способу для їх розв'язання не існує, а отже, нашій державі слід шукати якнайоптимальніший спосіб побудови суспільства соціальної спрямованості, де усі права особистості мали можливість реалізовуватися.

Література до II розділу

1. Закон України Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 12. – Ст. 102.
2. *Арендт Х.* Массы и тоталитаризм // Вопросы социологии. – 1992. – Т. 1. – С. 24-31.
3. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник / [авторський колектив: В. П. Андрущенко, В. П. Бех, І. В. Козубовська, М. П. Лукашевич, І. І. Минович] // Соціальна робота. – Книга 4. – К. : ДЦССМ, 2002. – 536 с.
4. *Уэбстер Ф.* Теории информационного общества / Ф. Уэбстер. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 400 с.
5. *Дротянко Л. Г.* Концепції інформаційного суспільства та культури постмодернізму компаративний аналіз / Л. Г. Дротянко // Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія : збірник наукових праць. – № 2 (4). – К. : НАУ, 2006. – 224 с.
6. *Яременко О. О.* Моніторинг соціальної політики в Україні // Соціальні пріоритету ринку праці в умовах структурної модернізації економіки : міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 19-20 вересня 2000 р. – К., 2000. – С. 29-36.
7. Там само. – С. 29-36.
8. Електронний ресурс: Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua/>
9. *Фукуяма Ф.* Великий разрыв / Ф. Фукуяма. – М. : Изд-во АСТ, 2003. – 474 с.